

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף פו

(בעמוד הקודם)

גמרא: תנו רבנן: נאמר "והקטיר הכהן את הכל המזבחה" לרבות גם את העצמות והגידים והקרנים והטלפים. אם כן יכול להיות שאפילו אם העצמות והגידים פרשו מהבשר גם כן מקטירים אותם? על כך תלמוד לומר "ועשית עולותיך הבשר והדם" בלבד, בלי העצמות והגידים. אך אם כן שנאמר רק "בשר ודם" יכול להיות שיש מצוה לכהן לחלץ את הגידין והעצמות מהבשר ולהעלות רק את הבשר למזבח? על כך תלמוד לומר "והקטיר הכהן את הכל" כולל הגידים והעצמות.

נמצא שיש כאן סתירה בין הפסוקים, הא כיצד? והתשובה, אם הגידים והעצמות מחוברים לבשר יעלו למזבח. אבל אם הם פירשו מהבשר, אפילו אם הם נמצאים בראש המזבח ושם הם פרשו מהבשר, ירדו למטה. (אמנם אם כבר ניתנו על המערכה לא ירדו).

מאן תנא דשמעת ליה דאמר פירשו ירדו? רבי היא! דתניא וכו': לדעת ת"ק לומדים מהפסוק "והקטיר הכהן את הכל המזבחה" לרבות העצמות והגידין וכו' אפילו אם פירשו מהבשר. והפסוק "ועשית עולותיך הבשר והדם" מלמד על 'עיכולי' עולה. כלומר בשר עולה שהתחיל להתעכל ופקע מעל המזבח ונפל למטה, צריך להחזיר אותו למזבח. אבל עיכולי גידין ועצמות שפקעו לא צריך להחזיר אותם (אמנם מותר להחזיר אותם).

לדעת רבי מצד אחד הפסוק "והקטיר הכהן את הכל המזבחה" מרבה את הגידים והעצמות, ומצד שני הפסוק "ועשית עולותיך הבשר והדם" ממעט אותם. הא כיצד ניישב את הסתירה? אלא מחוברין יעלו, אבל פירשו אפילו אם הם עלו למזבח מחוברים ופרשו מהבשר בראש המזבח, ירדו.

הגמרא עוסקת בדברי רבי, שאמר:

פירשו לא-על-הנהגה אפילו הן בראש המזבח ירדו:

אמר רבי זירא: כל מה שאמר רבי שאם הגידים והעצמות פרשו מהבשר בראש המזבח ירדו, דוקא כשפרשו לכיוון מטה, כי הם התרחקו מהמערכה. אבל אם הם פרשו לכיוון מעלה כלומר לכיוון המערכה לא ירדו, כי הם מתקרבים לעיכול שלהם באש המערכה.

קושיא: ואפילו פירשו? איך יתכן לומר שאם הם פרשו לכיוון מעלה ממשיכים להעלות אותם למערכה? והרי רבי אמר במפורש שרק אם הם מחוברים יעלו!

אמר רבה הכי קאמר: באמת אין הבדל לאיזה כיוון הם פרשו, ורבי זירא התכוון לומר דבר אחר כדלהלן.

מדברי רבי משמע, שאמנם גידין והעצמות שפרשו מורידים אותם מהמזבח, אבל נשארת בהם קדושה. ועל כך אמר רבי זירא דוקא אם הם פירשו מהבשר לאחר זריקת הדם. בגלל שבשעת הזריקה הם היו מחוברים לבשר, הזריקה קבעה אותם למזבח והם נשארים בקדושתם. אבל אם הם פירשו קודם זריקת הדם, הזריקה מתירה אותם בהנאה אפילו לעשות מהם קת לסכינים.

סבר לה כי הא דאמר רבי יוחנן וכו': רבה סובר שעצמות של עולה מותרות בהנאה לכהנים כמו העור של העולה. כי נאמר בעור העולה "עור העולה אשר הקריב, לכהן לו יהיה", ונאמר באשם "הכהן אשר יכפר בו לו יהיה". ולומדים גזירה שווה מאשם לעולה (מהמילים "לו יהיה" שבשניהם). מה אשם עצמותיו מותרים לכהן כמו שמותר כל בשרו לאכילת הכהן, אף עולה עצמותיה מותרין לכהן למרות שכל בשרה עולה למזבח.

מופני: הגמרא מבארת שבהכרח הגזירה שווה 'מופנית'. כלומר המילים "לו יהיה" פנויות מללמד על עצם הענין שבפסוק, ולכן ניתן ללמוד מהם את הגזירה שווה גם אם יש פירכא על הלימוד. כי אם הם לא 'מופני' אי אפשר ללמוד מהם כי יש לנו פירכא על הלימוד מאשם לעולה. מה לאשם שכן בשרו מותר לכהן ולכן גם העצמות מותרות, מה שאין כן עולה שבשרה אסור לכהן!

אמנם הגזירה שווה היא 'מופני', כי ה"לו יהיה" שנאמר בעולה מיותר. משום שכדי ללמד שהעור ניתן לכהן, היה מספיק לכתוב רק "עור העולה אשר הקריב, לכהן" ואין צורך לכתוב "לו יהיה".

מתיב רב אדא בר אהבה: למדנו בכרייתא עצמות קדשים הנאכלים (כגון חטאת ואשם), אם נהנו מהם לפני זריקת הדם, 'מועלין בהן', כלומר עברו על איסור מעילה. בגלל שהבשר אסור באכילה לפני הזריקה וכך גם העצמות. אבל לאחר זריקת הדם אין מועלין בהן, משום שהזריקה התירה אותם לאכילה ולהנאה. אבל עצמות של עולה מועלין בהן לעולם. עד כאן בכרייתא. משמע שעצמות של עולה יש בהם מעילה אפילו אם פרשו לפני זריקת הדם!

תירוץ: אימא ושל עולה וכו': יש לגרוס כך בכרייתא. עצמות של עולה אם הם פירשו לפני זריקה אין מועלין בהן, ואם פרשו לאחר זריקה מועלין בהן לעולם.

ופליגא דרבי אלעזר: רבי אלעזר חולק על רבה וסובר, עצמות עולה שפירשו לפני זריקה מועלין בהם לעולם, בגלל שהם פרשו לפני הזריקה הם נעשו לא ראויים להקטרה, והזריקה לא הועילה להתיר אותם. אבל אם פרשו לאחר זריקה לא מועלים בהם מהתורה (כי לומדים מאשם בגזירה שווה הנ"ל), אבל לא נהנים מהם מדרבנן.

משנה: וכולן שפקעו מעל גבי המזבח לא יחזיר: כל הפסולים שאמרנו שאם יעלו לא ירדו, והם פקעו ונפלו מהמזבח למטה. וכן עצמות וגידיים שעלו מחוברים למערכה ואכלתן האש, והם פקעו. וכן גחלת שפקעה מעל האש שבמזבח. אין צורך להחזיר אותם (אמנם מותר להחזיר).

איברים שפקעו: איברים של קרבן שפקעו מעל גבי המזבח, קודם חצות הלילה יחזיר אותם, ואם לא החזיר ונהנה מהם עבר על איסור מעילה כי הם עדיין שייכים למזבח. אבל פקעו לאחר חצות אין צורך להחזיר ואין מועלין בהם. ויתבאר בגמרא.

כשם שהמזבח מקדש את הראוי לו כך הכבש מקדש: ולכן אם הניחו קודשים פסולים על הכבש, מעלים אותם למערכה.

גמרא: היכי דמי? איך מדובר שאיברים שפקעו לפני חצות ואחרי חצות? הרי אם עדיין יש בהם ממש, אפילו אם פקעו לאחר חצות גם כן צריך להחזיר אותם. ואם מדובר שהם נשרפו לגמרי ואין בהן ממש, אפילו קודם חצות לא יחזירו אותם!

תירוץ: לא צריכא בשרירי: מדובר באיברים קשים, שנתקשו בגלל שנשרפו באש, אמנם עדיין לא נעשו פחמים. ולכן לפני חצות צריך להחזירם כי עדיין האש יכולה לשרוף אותם, אבל לאחר חצות לא צריך להחזירם. ולומדים זאת מפסוק כדלהלן.

מנא הני מילי? אמר רב וכו': מצד אחד כתוב 'כל הלילה והקטיר'. דהיינו כתוב "על מוקדה על המזבח כל הלילה" ללמד שכל הלילה הוא זמן ההקטרה. ומצד שני כתוב 'כל הלילה והרים'. דהיינו לאחר הפסוק הנ"ל כתוב "והרים את הדשן" ללמד שכל הלילה (שנאמר בפסוק הקודם) הוא זמן הרמת הדשן. ואם כן יש סתירה בין הפסוקים, האם כל הלילה צריך להחזיר את האיברים שפקעו כי הם עדיין לא נחשבים 'דשן', או כל הלילה ניתן להרים אותם כי הם כבר נחשבים ל'דשן'.

אלא עלינו לחלק את הלילה לשני חלקים. עד חצות לילה הוא זמן הקטרה של האיברים הקשים, ולכן אם פקעו מהמזבח מעלים אותם. (אמנם איברים שנעשו דשן ממש גם קודם חצות אין בהם הקטרה). ומחצות לילה הוא זמן להרים אותם כתרומת הדשן, ולכן אם פקעו האיברים הקשים לא מחזירים אותם. (אמנם בשר ממש אינו דשן ומחזירים אותו).

מתיב רב כהנא: מדברי רב משמע שלפני חצות לילה אין כלל זמן של תרומת הדשן. וקשה מהמשנה ביומא האומרת שבחגים היו מקדימים את תרומת הדשן לפני חצות! ואם הדין של תרומת הדשן מחצות הוא מדאורייתא, איך מקדימים קודם לכן?

רבי יוחנן מתרץ: נאמר "היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר". לאחר שנאמר "כל הלילה", וכי איני יודע שעד הבקר הוא זמן הקטרת העולה, ואם כן מה תלמוד לומר "עד בקר"? אלא "עד בוקר" מתייחס לפסוק הבא "והרים את הדשן". שאמנם הרמת הדשן היא מעלות השחר, אבל הפסוק בא לתת 'בוקר' נוסף ל'בוקר' של לילה' כלומר לעלות השחר. והיינו שזמן תרומת הדשן יכול להתחיל קודם לעלות השחר.

ומכיון שלא כתוב בפסוק מתי הוא הזמן הזה, קבעו חכמים את הזמן לפי הצורך. בכל יום תורמים מעלות השחר שאז 'קרות הגבר' (קורא התרנגול). וביום הכיפורים שכל העבודה מוטלת על הכהן הגדול, מקדימים לתרום מחצות, משום חולשתו של הכהן גדול. ובשלושת רגלים שיש הרבה קרבנות של ישראלים שמקדימם ובאים לעזרה, היו מקדימים לתרום מאשמורה הראשונה.

כדקתני סיפא: כמו שכתוב בסיפא של המשנה ההיא ביומא, שבשלושת רגלים 'לא היתה קריית הגבר מגעת עד שהיתה עזרה מלאה מישראל'.